

*Arthur Viorel TULUȘ**

SINAGOGILE COMUNITĂȚII ISRAELITE DIN GALAȚI

- Rezumat -

Prezența evreilor în orașul port Galați este atestată documentar la sfârșitul secolului al XVI-lea, când știm că aveau deschise deja case de rugăciuni și primul cimitir israelit. Urmele acestora nu s-au păstrat, deoarece evreii, ca și românii majoritari, au suferit mult de pe urma distrugerilor și devastărilor tătare, turcești și mai târziu rusești, de pe urma epidemiilor sau altor asemenea evenimente tragice care au caracterizat spațiul românesc până aproape de jumătatea secolului al XIX-lea. Creșterea accelerată a populației evreiești a orașului în decursul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea (până la declanșarea celui de-al doilea război mondial) s-a materializat prin apariția de sinagogi. Numărul acestora a concurat cu cel al bisericilor creștin ortodoxe, ultimele aparținând românilor majoritari. Din păcate, cutremurele, bombardamentele suferite de oraș în timpul celui de-al doilea război mondial, resistemizarea urbană din perioada comunistă și exodul populației evreiești în Israel au condus la dispariția tuturor acestor sinagogi, cu excepția Templului Societății meseriașilor israeliți, singura clădire destinată cultului mozaic care se mai găsește astăzi în orașul port Galați.

Cuvinte cheie: evrei, Galați, România, minorități, sinagogi, Templul Societății meseriașilor israeliți.

THE SYNAGOGUES OF THE JEWISH COMMUNITY OF GALAȚI

- Abstract -

According to the documentary sources, the Jewish presence in the port of Galați dates back to the end of the XVI-th century, when the documents record the existence of several Jewish prayer houses and of a Jewish cemetery.

* Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (arthurtulus@yahoo.com).

There are no material traces left of them, since the Jews, just as the majority Romanian population, suffered a lot as a result of the devastations done by the Tattarians, Turks and, later on, by the Russians, as well as due to the epidemics or other tragic events, frequently occurring until the middle of the XIX-th century. The accelerated growth of the Jewish population of Galați, during the XIX-th century and the first half of the XX-th century (prior to the start of WWII), led to the construction of several synagogues. Their number came close to the number of the Orthodox churches belonging to the majority Romanian population. Unfortunately, the earthquakes, the bombings suffered by the town during WWII, the urban systematization during the Communist age and the exodus of the Jewish population towards Israel led to the destruction of these synagogues, the only exception being the Temple of the Israelite Craftsmen, the only building dedicated to the Mosaic religion still extant in the port of Galați.

Keywords: Jewish population, Galați, Romania, minorities, synagogues, Temple of the Israelite Craftsmen.

Încă din primele momente de existență, Comunitățile israelite din localitățile Vechiului Regat au fost nucleele în jurul cărora a gravitat întreaga activitate obștească și viața evreiască în toată complexitatea ei. În fiecare așezare mai importantă din spațiul românesc evreii s-au organizat într-o singură comunitate tradițională (*kehila*) care dispunea de propriile instituții religioase (sinagogă sau *șil*) și rituale (baie sau *mikve*; abator sau *cașer* (*cușer / kașrut / kashrut*)¹; asociație pentru înmormântare sau *Hevra Kadișa / Hawira Kadischa*).

Dovezi privind existența unei așezări civile pe locul actualului oraș datează încă din antichitate, însă nașterea Galaților în calitate de schelă de comerț sau de târg a Moldovei are o dată mai târzie. Unele surse dau ca perioadă de apariție a orașului anul 1400, în timpul domnitorului Moldovei Alexandru cel Bun (1400-1432), când se pare că așezarea era cunoscută sub numele actual și conta ca port important la Dunăre². Dincolo de poziția geografică avantajoasă – pe malul stâng al

¹ Ansamblul regulilor alimentației rituale sau alimentația rituală evreiască poartă în ebraică numele de *kașrut / kashrut*, forma *cușer / kusher* reprezentând pronunțarea ebraică așkenazită obișnuită la evreii din România și în graiul limbii idiș vorbit de aceștia. Evreii sefarzi au folosit termenul standard de *kașer / kasher*.

² Încă mai există controverse în ceea ce privește datarea cronologică în care se formează târgul Galaților. Acesta nu apare în lista rusă de orașe, alcătuită între anii 1387-1392. Vezi Alexandru Andronic, *Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi*

Dunării maritime, la o distanță aproximativ egală de gurile de vărsare ale Siretului și Prutului – sau de faptul că așezarea s-a aflat în dreptul unui vad al Dunării și pe direcția marelui drum comercial internațional ce lega nordul de sud, orașul Galați este favorizat în dezvoltarea sa ulterioară de o serie de evenimente nefaste pentru cele două Principate române. În primul rând, în 1484 Moldova era deposedată de către Imperiul otoman de cele două guri comerciale ale sale – Chilia și Cetatea Albă, iar Principatul român este nevoit să găsească un port și o rută alternativă, aceasta fiind schela Galaților. Ulterior, portul moldav este avantajat și de trecerea rivalului său muntean Brăila, port dunărean extrem de apropiat ca distanță de Galați, sub control otoman (din 1540). De aceea, nu trebuie să surprindă pe nimeni că dezvoltarea reală a orașului începe undeva la sfârșitul secolului al XVI-lea și în cursul secolului următor.

La cumpăna dintre cele două secole menționate anterior, Galații se întindeau de-a lungul malului Dunării, în ceea ce și astăzi este cunoscut cu denumirea de Valea orașului. Evreii locuiau îndeosebi pe strada Dogarilor (în prezent Dogăriei) și pe străzile învecinate, până în cartierul Bădălan. Tot în această zonă au apărut și primele locașuri de rugăciuni, deschise în simple case de locuit, nearătoase, care aveau o viață destul de scurtă din cauza șubrezeniei construcțiilor³. Din considerente de practică religioasă, evreii au deschis și cimitire. Primul se pare că datează din anii 1590-1595 și s-a aflat în jurul actualei gări feroviare. Fără a cunoaște cauzele exacte, probabil din nevoia de spațiu necesar unei comunități din ce în ce mai mari, evreii au deschis un al doilea cimitir în 1629 pe strada Pescarilor din zona Bădălanului, aproximativ pe locul în care apărea la sfârșitul secolului al XIX-lea fabrica de cherestea Goetz și în prezent se află Biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Mucenic Dimitrie”⁴. Și acest din urmă cimitir nu a ființat decât 50-60 de ani⁵. În decursul timpului, cele două cimitire și primele case de rugăciuni au dispărut, nemaipăstrându-se nicio urmă o lor, din cauza faptului că orașul a suferit mult de pe urma distrugerilor și devastărilor tătare, turcești și mai târziu rusești, de

izvoare rusești, în „Romanoslavica”, nr. XI, 1965, pp. 209-215; Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene: din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, 1997, pp. 70, 225; Totuși, Paul Păltănea, autorul celei mai importante monografii dedicată istoriei Galaților, înclină să considere că orașul a apărut anterior formării statului moldovean.

³ „Buletinul Comunității Israelite din Galați”, anul I, nr. 1, 1931, pp. 14-15.

⁴ *Județul Galați pe scara timpului*, coordonatori Ioan Brezeanu, Constantin Marinescu, Galați, 1972, p. 93.

⁵ „Buletinul Comunității Israelite din Galați”, anul I, nr. 1, 1931, p. 15; *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație*, coordonatori Nicolae Cajal, Hary Kuller, Comisia Națională a României pentru U.N.E.S.C.O., București, 1996, p. 560.

pe urma numeroaselor molime, tulburări și răzmerițe⁶, a încăierărilor între marinarii diferitelor nații, care provocau haos și pustiau cu precădere zona portuară, acolo unde se aflau acele case de cult și cimitire evreiești⁷.

În urbea gălățeană prezența evreilor nu este atestată documentar înainte de secolul al XVI-lea, însă din moment ce la sfârșitul acestui secol ei dețineau deja în oraș locașuri de rugăciuni și își deschideau primul cimitir este ușor de presupus că evreii s-au putut așeza aici anterior acestei perioade. Stabilirea lor în Galați a fost favorizată și de existența unui drum moldovenesc ce lega capitala Moldovei, Iași, de Constantinopol și care trecea prin portul gălățean. Acest traseu, prin Galați, era folosit și de pelerinii evrei din Polonia încă din 1626⁸.

Cel mai probabil, la mijlocul secolului al XVII-lea, orașul Galați avea circa 3.000 de locuitori și aproximativ 300 de case. Pe lângă românii majoritari (moldoveni), în urbe trăiau evrei, armeni, unguri, turci, greci, sârbi, bulgari etc., majoritatea etnicilor străini având ocupații comerciale sau meșteșugărești. Datorită distrugerilor și devastărilor produse de armatele turcești și tătărești, populația orașului nu va crește prea mult până în secolul al XVIII-lea⁹. Instabilitatea zilei de mâine și turbulențele înregistrate frecvent în zona portului îi determină pe locuitorii mai înstăriți ai urbei, inclusiv pe evrei, să se mute în zona mai înaltă a orașului începând din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Dealul orașului, până atunci nelocuit, devine rapid parte componentă a urbei. Evreii s-au așezat îndeosebi pe străzile Cojocarilor (mai târziu Principesa Maria, în prezent strada Mineralelor), Israelită (ulterior Războieni), Serii, Movilei, Tecuci, Română și Traian. Pe această din urmă stradă s-au instalat atât micii negustori, cât și familiile mai înstărite¹⁰.

⁶ În secolul al XVII-lea, orașul a fost profund afectat de distrugerile și devastările tătărești din 1651 și de cele din 1675 făptuite de tătari și turci. Nici în secolul următor, al XVIII-lea, orașul nu a fost scutit de asemenea atrocități: în 1711 este prădat, iar locuitorii săi sunt măcelăriți de turci și tătari în urma luptei de la Stăniilești pe Prut; în 1758 este ars de tătarii hanului Ghirai; în timpul războiului ruso-turc început în 1768, după plecarea trupelor rusești din oraș, unități ale armatei otomane au ocupat Galații și l-au trecut prin foc și sabie; în final, în 1789 portul este ars cu desăvârșire. Efectele distrugerilor asupra economiei orașului sunt consemnate în „Buletinul Camerei de Comerț și Industrie din Galați”, anul XV, septembrie 1912, pp. 133-234; Pentru mai multe detalii, vezi și Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, Ediția a II-a coordonată de Eugen Drăgoi, vol. I, Galați, 2008, pp. 77-278.

⁷ Osy Lazăr, Solomon Weinberg, *Din istoria comunităților evreilor din Galați*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, vol. VI, editori Silviu Sanie, Dumitru Vitcu, București, 2001, p. 12.

⁸ E. Glück, *Izvoare ebraice despre România*, în „Magazin Istoric”, an XVII, nr. 9, 1983, p. 25.

⁹ Paul Păltănea, *op. cit.*, ediția a II-a, vol. I, pp. 102-103.

¹⁰ „Buletinul Comunității Israelite din Galați”, anul I, nr. 1, 1931, p. 15; Osy Lazăr, Solomon Weinberg, *op. cit.*, p. 12.

Numărul evreilor în ansamblul populației este greu de stabilit, abia de la jumătatea secolului al XIX-lea, odată cu apariția unor catagrafii mai detaliate, suntem în măsură să facem unele estimări cât mai apropiate de realitatea demografică existentă. Până atunci însă, o catagrafie mai puțin cunoscută din 1774 ne indică faptul că în oraș trăiau 648 de familii, la care se mai pot adăuga alte 14 ce locuiau în vadul Ungurului, așadar un total de 662 de familii și o populație aproximativă de 3.000 de suflete¹¹. Probabil, la momentul respectiv, orașul avea o populație mai numeroasă, din moment ce informațiile militare deținute de austrieci ne oferă o cifră de 6.000 de locuitori pentru portul moldav în 1789¹². Pentru anul 1819, din datele aflate în posesia autorităților Principatului, reiese că în întregul ținut Covurlui erau înregistrate 6.218 familii, din care putem presupune că jumătate constituiau populația Galaților¹³. Orașul a continuat să fie locuit la începutul secolului al XIX-lea, pe lângă populația românească majoritară, de mulți greci și evrei amestecați, care aveau o mahala proprie, armeni, turci, unguri și italieni¹⁴. Totodată, cunoaștem că evreii din urbea gălățeană au aparținut în proporție covârșitoare ramurii așkenaze.

Primele date privind o defalcare a populației orașului pe etnii le avem în catagrafia din 1845. Conform acesteia, din totalul celor 4.695 de familii înscrise în Galați, 243 erau familii evreiești¹⁵. Gheorghe Platon, care a coroborat datele cataografiilor din 1838 și 1845, ne-a oferit cifre asemănătoare: un total de 4.527 familii din care 208 evreiești¹⁶. Elocventă este și statistica potrivit căreia, din totalul celor 4.695 de familii, 1.430 erau sudiți, ceea ce reprezenta o treime din populația orașului¹⁷. După opinia noastră, numărul evreilor declarați ca având această etnie în cele două catagrafii, situat între 208 și 243 familii, pare a fi prea mic raportat la ponderea ulterioară a etniei în masa populației orașului. De aceea, cel mai probabil, o serie de familii evreiești din rândul sudiților s-au declarat ca aparținând etniei statului sub protecția căruia se aflau¹⁸.

Fondul comunitar existent (sinagogi și alte instituții rituale, societăți, școli, spitale etc.) și atractivitatea orașului, din perspectiva oportunităților economice și

¹¹ G.M. Dăscălescu, *O catagrafie necunoscută a ținutului Covurlui în 1774*, în „Revista Arhivelor”, tom VIII, nr. 1, 1965, p. 208.

¹² Ion I. Nistor, *O descriere a Principatelor Române în 1822*, București, 1943, pp. 376-377.

¹³ Paul Păltănea, *op. cit.*, ediția a II-a, vol. I, p. 226.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 226-227.

¹⁵ *Ibidem*, p. 342; Leonid Boicu, *Despre structura socială a orașului moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Studii. Revistă de Istorie”, tom II, 1963, p. 287.

¹⁶ Gheorghe Platon, *Populația evreiască din târgurile și orașele Moldovei la mijlocul secolului al XIX-lea. Raport numeric – pondere economică*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, vol. III, editori Silviu Sanie, Dumitru Vitcu, București, 1998, p. 171.

¹⁷ Paul Păltănea, *op. cit.*, ediția a II-a, vol. I, p. 342.

¹⁸ Cei mai mulți dintre evreii sudiți din porturile dunărene erau puși sub protecția Austriei și a Angliei.

comerciale oferite sau al profesiilor liberale ce puteau a fi practicate, au încurajat migrația și altor familii evreiești către Galați. Nu în ultimul rând, sporul natural pozitiv a contribuit și el la creșterea numărului evreilor din marele port moldav. Astfel, în 1913 populația evreiască a orașului era estimată a fi cuprinsă între 13.000 – 15.000 de suflete¹⁹, devenind etnia cea mai numeroasă după români. În pragul primului război mondial, comunitatea israelită din Galați se situa pe locul al patrulea ca mărime în Vechiul Regat după comunitățile din București, Iași și Botoșani²⁰. În perioada interbelică, creșterea numerică a populației evreiești a continuat în același ritm, ajungând, conform datelor recensământului general al populației României din decembrie 1930, să fie formată din 19.252 suflete (după neamul declarat) – 19,1% din totalul populației; respectiv 19.915 suflete (după religia mozaică declarată) – 19,8%²¹.

Creșterea treptată a populației israelite a avut un deosebit impact asupra apariției de noi sinagogi, numărul acestora concurând cu cel al bisericilor ortodoxe. De altfel, sinagogile deschise în localitate au fost păstrate în memoria colectivă a obștii iudaice de aici, fiind consemnate mai târziu în istoria scrisă de Epitropia Comunității israelite gălățene – intitulată *Buletin. Monografie. Statut*, istorie ce a fost publicată în „Buletinul Comunității Israelite din Galați”, anul I, nr. 1, din 1931²². Mai jos, vom reproduce un capitol din această monografie, dedicat locașurilor de cult evreiești ce erau deschise și funcționau în jurul anului 1930 în portul Galați²³.

¹⁹ Fără a preciza anul exact, Paul Păltănea ne oferă cifra de 13.037 practicanți ai cultului mozaic existenți în Galați la începutul secolului al XX-lea. Vezi Paul Păltănea, *op. cit.*, Ediția a II-a, vol. II, Galați, 2008, p. 214; Conform raportului lui Is. Astruc către conducerea organizației „Jewish Colonisation Association”, din august 1913, populația evreiască a Galaților era formată din aproximativ 13.000 de suflete. Apud Liviu Rotman, *Școala israelito-română*, București, 1999, pp. 396-397; Totodată, Osy Lazăr și Solomon Weinberg considerau că populația evreiască a orașului a atins cifra de 15.000 de persoane la sfârșitul secolului al XIX-lea. Vezi Osy Lazăr, Solomon Weinberg, *op. cit.*, p. 25 (nota 1).

²⁰ Osy Lazăr, Solomon Weinberg, *op. cit.*, p. 11.

²¹ *Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930*, publicat de Sabin Mănuilă, vol. II (*Neam, limbă maternă, religie*), pp. 150-151, 596.

²² Sub titulatura *Buletin. Monografie. Statut*, Comunitatea israelită din Galați a realizat o amplă și detaliată istorie a prezenței evreilor în acest oraș port moldav încă din primele momente de formare a Obștii iudaice. Vezi „Buletinul Comunității Israelite din Galați”, anul I, nr. 1, 1931. Din sumarul acestui număr: *Rostul Buletinului; Comunitatea, rolul și menirea ei; Dezvoltarea Comunității Evreiești din Galați, în decursul timpurilor; Dărilor de seamă ale Secțiilor Comunității. Bugetele și bilanțurile respective; Istoricul instituțiilor evreiești din Galați; Noul Statut al Comunității, cu expunerea de motive*; Vezi și Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați, fond Primăria Galați, dosar 87/1935, ff.1-69.

²³ Reproducem capitolul *Istoricul Sinagogilor*, din „Buletinul Comunității Israelite din Galați”, anul I, nr. 1, 1931, pp. 98-105.

Istoricul Sinagogilor

Sinagoga Habab

Pe vremea, de când datează această sinagogă, ne se permitea înființarea de sinagogi noi, afară de cele deja existente.

Cum în dealul orașului se simțea nevoie de o casă de rugăciuni, Srul Blintzer și Buràch Feldman, un om tare habotnic, de unde îi vine și numele de Buràch Habatnic, luară hotărârea să înființeze în această parte a orașului o sinagogă. În acest scop plecară amândouă pe jos, la Iași, capitala Moldovei, spre a obține dela Ministerul de Interne, autorizațiunea necesară.

După multe intervențiuni, autorizațiunea fu acordată, astfel că în anul 1846, sinagoga fu înființată, donată fiind și înzestrată de Buràch Feldman-Habatnic.

Sinagoga continuă să se întrețină din fonduri proprii. În anul 1909 din inițiativa d-ilor: Ad. Bleichman, președinte, Gruenberg, vice, M. Feder, secretar, B. Feder, casier, A. Weiss, controlor, M. A. Woltman, secretar contabil, H. Horn, administrator, I. Haimovici, H. Cohn, I. Davidovici, M. Lescher, M. Braunstein, A. Feder și A. Marcovici consilieri, se înființă pe lângă sinagogă, o societate cu același nume. În acest timp sinagoga fu reclădită.

În anul 1926, sinagoga fu reparată din nou, din fondurile societății și sinagogeii, reparațiune care a costat suma de lei 60.000.

În ziua de 20 Iunie 1927, soc. și sinagoga „Habad” funzionă cu soc. Junimea meseriașilor, sub numele de sinagoga și societatea „Junimea-Habat”. Sinagoga se află situată pe strada Răsboieni 11 și numără 100 enoriași.

Gabaimi²⁴: Herș Cohn și Mendel Landau.

Sinagoga Blinzer

Imediat după înființarea sinagogeii Habad, Srul Blinzer, văzând că pentru evreimea din dealul orașului mai este nevoie de o sinagogă, interveni pe lângă dl. Șloim Isac sin Iosif Juda, ca să doneze locul pe care se află acum sinagoga. Șloim Isac acceptă bucuros și donă pentru scopul proiectat terenul pe care se aflau și două odăi. Defunctul Srul Blinzer, instalează acolo în anul 1847, o casă de rugăciuni, care căpătă numele de sinagoga Blinzer. Din diferite colecte și donațiuni, sinagoga fu înzestrată cu cărțile de rugăciuni și obiectele sfinte de care avea nevoie. Casa de rugăciuni avea două odăi. Ea suferi mereu, mici reparațiuni până în anul 1922 când, din fondul sinagogeii și diferite donațiuni, sinagoga fu reclădită în întregime, sub comitetul d-ilor: Iosif Cohn, Avram Freiberg, Moise Srulovici, Berl Bercovici și Ițic Mihailovici, comitet care se află și azi la conducere.

²⁴ Efori aleși de enoriași pentru administrarea sinagogii.

Sinagoga a cărei reclădire a costat 120.000 lei, se află pe strada Răsboieni 1 și numără 90 enoriași.

Gabaimi: Iosif Cohn, Iancu Levac și Ițic Mihailovici.

Sinagoga Oeil

Este una dintre cele mai vechi din oraș, existența ei datând din anul 1848. Instalată pe strada Mineralelor, pe locul fostului cimitir evreesc din strada Principesa Maria²⁵, avea la început o singură odaie, în care își făceau zilnic rugăciunile evreii mai înstăriți din partea locului.

Un incendiu izbucni în anul 1884, mistuind sinagoga până în temelii. Imediat epitropii sinagogii lansară liste de subscripție, pe cari ei au iscălit primii și formară totodată o comisiune formată din d-nii: Șmil Helman, Avram Șulem Salomonovici și Ițic Șmilovici, Herș Fütterman, David Haimovici, comisiune care să strângă fondurile necesare reclădirei templului, de la enoriașii sinagogei.

Societatea Hawira Kadișa a organizat un concert religios, în chiar localul sinagogei, din al cărui produs s-au acoperit o bună parte din cheltuielile făcute. Reclădirea sinagogei a costat 10.000 lei, s-a mai clădit în curtea sinagogei două locuințe pentru cantor și a două pentru intendent.

În anul 1931 enoriașii Kivu Heiman, Iancu Fütterman, Avram Hamburger, Moise Feldstein, pe lângă instalația de gaz aerian pe care o avea, au introdus în sinagogă și lumină electrică.

Sinagoga este condusă de un comitet compus din d-nii: Kivu Heiman, președinte de onoare; Heinrich Helman, președinte; Iancu Fütterman, administrator; Adolf Cilik, casier.

Sinagoga numără 200 enoriași. Gabal: Moise Feldstein.

Sinagoga Dolingher

A fost fondată în anul 1854, de către defunctul Simon Dolingher, ca simplă casă de rugăciune, neavând decât o singură odăiță. Se crede, totuși, că această casă de rugăciuni este mult mai veche. Astfel, bătrânul Haim Leib Waldingher, arată că Șmil Dolingher i-a povestit că pe timpul pogromului dela 1846, fiind urmărit de huligani, s-a refugiat în casa de rugăciuni, unde, totuși a fost găsit și bătut. De altfel și casa de rugăciuni luă contact cu furia antisemită, geamurile fură sparte iar ușa sfărâmată.

După un timp, enoriașii înmulțindu-se ridicară încă o odaie, din patru stâlpi bătuți în pământ și din vâlătuci făcuți de ei.

După moartea lui Simon Dolingher, casa de rugăciuni a rămas fiicei sale Sosel și unei nepoate anume, Luța. Ultima măritându-se, se mută la New-York

²⁵ Actualmente strada Dr. Nicolae Alexandrescu.

(New-York) cu soțul ei, Sigmund Margulies, în timp ce fiica lui Dolingher, rămasă aici, încasa chirie dela casa de rugăciuni.

În anul 1914, din inițiativa d-lor: Iosif Blumenfeld, H. J. Schwartz, Bereș Helman, Nisen Baron, Samuel Silberman, A. Schor, Avram Silberman, Iosif Baron, M. Segal, M. Leibovici, Solomon Hirschhorn, Haim Leib Waldingher se luă deciziunea de a se răscumpăra dela moștenitori casa de rugăciuni și locul care o împrejmuește.

În acest sens, se scrise la New-York, de unde la 17 Ianuarie 1915 veni un răspuns, împreună cu o procură legalizată pe numele moștenitoarei de aici, Sosel, măritată între timp Wasserman.

Transacția fu încheiată și moștenitoarea primi lei 2.200 în schimbul actului de vânzare No. 2070 din 16 Septembrie 1915, act autentificat de Tribunalul Covurlui.

În anul 1922, sub președinția d-lui Mendel Braunstein s-a decis clădirea unui local modern. Construcția începu imediat și fu terminată în acelaș an, costând 450.000 lei, bani acoperiți din veniturile sinagogei.

Sinagoga se afla situată pe strada Tecuci 73 și numără 120 enoriași.

Gabaimi: Solomon Hirschhorn și Haim Leib Waldingher

Sinagoga Ferarilor

A fost o simplă casă de rugăciuni, instalată pe locul viran din strada Tecuci, colț Traian, numit Popa Turcu azi casele Cavaliotti și datează din 1856 sub numele de «școala ferarilor». În anul 1864, sinagoga și-a mutat sediul în strada C. A. Rosetti 5²⁶.

În ziua de Oșana raba²⁷ din anul 1881 din inițiativa d-lor: Elișe Caner, Leib Klempfner, Moise Loewenthal, Avram Leizer Speter, Soil Segal, Aizig Zif și Wolf Loewenthal, secretar, în vederea clădirei unui local propriu, s-a decis deschiderea unui registru, în care enoriașii sinagogei s-au înscris cu o cotă lunară, în contul jețurilor²⁸.

După un scurt timp, s-a cumpărat terenul, pe care s-a clădit sinagoga ferarilor de astăzi.

Clădirea a fost terminată în anul 1884.

²⁶ În prezent strada Dornei.

²⁷ Hoșana Raba (în traducere aproximativă – „Multe rugăciuni”) este ultima zi în care evreii pot cere îndurare de la Dumnezeu pentru păcatele săvârșite, în așteptarea verdictului (trecerea numelui lor în cartea celor vii sau celor morți), verdict care vine din cer, sub forma unor bucățele de hârtie care cad pe pământ. Această sărbătoare coincide cu încheierea toamnei și se aseamănă cu mai cunoscuta celebrare românească a „Zilei Recoltei”.

²⁸ Jițurile sau scaunele pe care se așezau enoriașii.

În anul 1887 sinagoga a fost incendiată, iar în anul următor a fost reclădită partea distrusă de incendiu.

Sinagoga este condusă de un comitet compus din d-nii: Elias Wexler, președinte; Mozes Hübscher, vice-președinte; Iosif Hlener, casier, B. Marcovivi, secretar; S. Hübscher, N. Leibovici, controlori; Bertze Rosenthal, Moritz Speter, Z. Frólichman, consilieri. Sinagoga care valorează 2 milioane, numără 300 enoriași.

Gabaimi: Marcu Alamaru și Moise Nachmanovici.

Sinagoga Birjarilor

În anul 1860, un grup de birjari în frunte cu: Josef Frazelar, Avram sin Iosif Furman și Moise Weiss, în vederea înființării unei sinagogi, au făcut o colectă printre birjarii evrei din localitate, colectă care a raportat 200 galbeni. Din această sumă a fost cumpărat un teren pe care se aflau trei odăi, pe strada Israelită, azi Răsboeni, unde s-a instalat o casă de rugăciuni.

În anul 1893, mărindu-se numărul enoriașilor, comitetul a cumpărat proprietatea vecină, pentru care s-a plătit zece galbeni.

În anul 1893 d-nii: P. Horowitz, Alter Spanier, Haim Moscovici, Oişie Josif Franzelar, Sulim Moroșan, Zuhăh ben Zwi, Josef Fiterman, Avram Schlesinger au decis mărirea casei de rugăciuni. În această privință există un protocol datat 22 Maiu 1893. Imediat s-a trecut la fapt, Astfel în luna iunie acelaș an, lucrarea fu terminată. Cei mai mulți dintre enoriași au contribuit în natură la restaurarea sinagogei.

În anul 1911 sinagoga a avut din nou nevoie de reclădire. De această dată, de una radicală. Și atunci conducătorii depe acea vreme: Iancu Weiss, Șmil Glueck și Samuel Neuman au pornit la treabă.

În casa sinagogei se afla 800 lei, bani mult prea insuficienți pentru reparațiunea proiectată. Și atunci, comitetul a luat pe datorie cărămizi, lemnăria și tot ce se mai necesita pentru construcție. Ca și în anul 1893, enoriașii de meserie: tinichigii, lemnari, strungari, zidari și-a propus, gratuit, la dispoziție brațele de muncă. Cu acest mod, s-a reușit ca întreaga construcție să nu coste mai mult de 6.000 lei și totodată ca în același an, să fie clădirea terminată.

În anul 1916, Iunie 11, s-au mai clădit trei odăi pentru intendent, clădire care a costat în total 800 lei, în afară de munca în natură depusă de enoriași, în largă măsură.

În anul 1924 sinagoga fu zugrăvită și văpsită din nou, operațiune care a costat 20.000 lei.

Sinagoga care se află pe strada Răsboieni, numără 130 enoriași.

Gabaimi: Sol. Moscovici și Șama Moscovici.

Sinagoga comercianților «Caritas»

A fost înființată în anul 1871 sub numele de sinagoga «Uziner». Era instalată în casele Berțe Rosenthal din C. A. Rosetti, colț Mavromol, ca simplă casă de rugăciuni. După un timp și-a mutat sediul în strada Mavromol 34.

În anul 1910, Februarie 27, și-a schimbat numele în Sinagoga Comercianților «Caritas» și totodată a fost elaborat primul statut al societății.

În același an s-a cumpărat un lot tot pe strada Mavromol, la no. 33 și imediat s-a pornit clădirea unei sinagogi proprii.

Sinagoga numără 150 enoriași, din ale căror venituri se întreține.

Gabaimi: S. Șeinhorn, M. Ghelber.

Sinagoga M'loin Orchim

În anul 1872, Haia sin Iancu, soția lui Moise sin Iancu și Timbler, dăruiește o odaie din proprietatea din strada Poșta Veche 19, în scop de a se oferi trecătorilor săraci, un pat în timpul nopții. De aici și numele M'loin Orchim²⁹. Odaia număra opt paturi. Zilnic toate paturile fiind ocupate, găzduiții organizau un minian³⁰ și făceau rugăciunile de șahris, minha și mariv³¹.

Câțiva bătrâni din cartier, sugerând donatoarei, ideea de a transforma odaia, în casa de rugăciuni, aceasta o accepta și în înțelegere cu soțul ei, hotărâ să dea ființă unui «Beth Hamidraș»³², căruia îi dădu numele de «M'loin Orchim». Odaia de trecători continuă să funcționeze.

Curând se constituie un comitet format de gospodari din cartier. Numărul enoriașilor crescuse și casa de rugăciuni ajungând insuficientă, defunctul Moise sin Iancu, fiul său Haim sin Iancu, în anul 1891, puse de o mări.

După moartea lui Moise sin Iancu, fiul său Haim Iancu, păstrând tradiția defunctului său tată, continuă să îngrijească de acest locaș, îmbunătățindu-l și-l înzeștră în același timp cu pupitrele și scaunele necesare.

În anul 1923 sinagoga se reface din nou.

În anul 1927, din inițiativa defunctului Isidor Lindner și a d-lui Pincu Aizingher ia ființă pe lângă sinagogă și soc. «M'loin Orchim».

În anul 1930, Iulie 24, se clădi o anexă pentru intendentul sinagogei plus o odaie în care s-a instalat sediul societății.

Sinagoga al cărei sediu este pe strada Poșta Veche numără 85 enoriași.

²⁹ Exprimă o formă de ospitalitate evreiască, ce își are rădăcinile în religia mozaică.

³⁰ Pentru a se ruga folosind formulele cele mai sacre, tradiția mozaică prevedea obligativitatea prezenței unui *minian* (zece bărbați *halahici*, adică din cei care au ambii părinți sau măcar numai mama evrei).

³¹ Rugăciunile zilnice de dimineață, după amiază și seara.

³² În traducere „casă de învățătură”, o casă în care se preda Talmud Thora, în esență desemna o sinagogă.

Președinte de onoare: Jean Steuerman.
Gabaimi: Șloime Herșcovici și Haim Frenkel.

Sinagoga «Chesed șel Emes & Sandler»

A fost înființată în anul 1875, de societatea cu acelaș nume, care datează din anul 1872, pe când în comitetul societății erau d-nii: Mihel Hecter, președinte, Herș Goldenberg, vice-președinte, Sapse Gruenberg, controlor, David Reit, casier, Ițhoc Șmil Kahane, secretar. Dela 1873, a funcționat ca simplă casă de rugăciuni pe strada Frumoasă colț cu Rosetti.

În anul 1901, din inițiativa și cu concursul d-lor: Carol Rosenbluth, Leon Lemisch, David Gotlieb, Hirsch Rebarber, Volf Grünberg și Michel Sternberg, sinagoga a fost reclădită în întregime.

În anul 1910, sinagoga fiind distrusă de un incendiu, comitetul compus din d-nii: Carol Rosenbluth, președinte, Leon Lemisch, vice-președinte, Marcu Esrig, casier, Nathan Țipchis, controlor, Herman Roseblueth, secretar, D. Gotlieb, M. Schneker, M. Ionas, Nachman Blauștein, Șmil Rotman, controlori, și Toivie Balan, gabă, a decis reclădirea sinagogei.

În anul 1915, făcându-se canalizarea pe acea stradă, peretele din față al sinagogei prăbușindu-se, comitetul a decis imediata lui reclădire.

În anul 1920, sinagoga a fost renovată, cu care ocaziune s-a clădit o locuință pentru intendent.

Sinagoga costă 1.400.000 lei. Este situată pe strada C. A. Rosetti - Brătianu și numără 225 enoriași.

Gabaimi: Aron Cohn, Sol. Gruenberg, Șmil Rotman.

Templul societății meseriașilor israeliți

A fost la început o simplă casă de rugăciuni, într-un local închiriat de societatea Israelită de meseriași din Galați, dat din anul 1876. Cum în scopul principial al acestei societăți, era păstrarea și cultivarea comorilor și tradiției evreești, comitetul avu ca primă grijă ridicarea unei sinagogi proprii. Această dorință, nu putu fu tradusă în fapt până în anul 1889, când societatea având deacum fondurile necesare, a cumpărat, pe numele a șapte membri din comitet, un loc pe str. C.A. Rosetti, pentru care a plătit lei 8.100 ca la 22 Septembrie 1890 să fie întocmit proiectul pentru clădirea templului.

În ședința dela 22 Februarie 1892, fu aleasă comisiunea de construcție formată din d-nii: Haim Kornberg, M. Șapira și Simon Kohn, iar în ziua de Lag Boomer (3 Maiu) avu loc în prezența unui numeros public și al reprezentanților tuturor instituțiilor evreești, punerea pietrei fundamentale a clădirei, iar la 9 Maiu ora 6 a.m. a început construcțiunea. În aceeaș zi avu loc o ședință în care se

hotărâ cumpărarea locului învecinat pentru suma de lei 1.140, loc necesar mărireii curții templului.

La 25 August 1893, templul fu înzestrat cu jețuri iar la Noembrie i se instală Uron-Kodeș-ul³³.

La 31 Iulie 1895 fu angajat cantorul și corul, iar în ziua de 11 August 1896, templul construit în mare parte de un număr de membri ai societății, în mod cu totul gratuit, fu inaugurat, în prezența unui public numeros.

Au trecut ani. Enoriașii înmulțindu-se, templul ajunsese insuficient și pe deasupra necesita o serie de reparațiuni radicale. Cum timpul nu era propriu, nefiind în casa societății banii necesari unei reconstruiri, lucrurile s-au amânat până în anul 1925, când grație acțiunii perseverente dusă de d-nii: Jean Steuermann, președintele comisiunii de construcție a templului și Jean G. Kaufmann, președintele societății, vechiul desiderat ajunsese realizabil. Astfel la 19 Iunie 1927, piatra fundamentală la reconstruirea templului, fu pusă cu un fast deosebit.

Lucrurile de reconstrucție începură imediat și cum fondurile societății nu erau suficiente, comitetul societății lansă un apel călduros către membri, rugându-i să sprijine, prin donațiuni și împrumuturi benevole, construirea la care s-a pornit. Rezultatul acestui apel fu subscrierea sumei de lei 520.695 (230.578 donațiuni și 290.117 împrumuturi benevole).

Întreaga reconstrucție a costat lei 2.420.927 și fu terminată spre sfârșitul lunii August din anul 1929. Templul, care este o podoabă a orașului, este situat pe strada C.A. Rosetti 9³⁴ și numără 250 enoriași.

Gabaimi: Aron Helman și Srul Schein.

Sinagoga Fraterna Taglöhner Israeliți din Galați

Un grup de evrei din valea orașului printre carii: Nathan Waldingher, Moise Ițic Gruenberg, Mendel Rapaport, B. Schwartz, au luat inițiativa formării unei case de rugăciuni, în anul 1879. Inițiatorii au depus jurământ în fața bătrânului rabin Osias Schapira, după care s-a format un pinkes³⁵ scris în limba ebraică.

În scurt timp, casa de rugăciuni a fost deschisă în str. Dogăriei 121 și se întreține din veniturile provenite dela enoriașii respectivi. În intenția comitetului sinagogei era însă să clădească un local de sinagogă, propriu.

În anul 1906, Aprilie 13, casa de rugăciuni s-a contopit cu societatea «Fraterna Taglöhner Israeliți» care exista și ea din anul 1879.

Ideea clădirei unui local propriu n-a fost un moment abandonată. Astfel în anul 1924 pe când în casa societății se afla 50.000 lei, ea fu din nou reluată într-o

³³ Sau Aron Kodeș, dulapul sfânt destinat să adăpostească Thora.

³⁴ În prezent strada Dornei, nr. 7-11.

ședință în care d-nii: I. Iancovici, M. Schwartz, Rubin Ianculovici, I. Mandler și Sein Lupu Gruenberg, s-au oferit să formeze o delegațiune în vederea strângerei fondurilor cari mai necesitau. Și într-adevăr, comisiunea reuși să strângă încă 35.000 lei. Odată și acești bani întrând în casă s-a decis cumpărarea terenului din strada Daciei 2, pe numele d-lor: Sain Lupu Gruenberg, Rubin Ianculovici, K. Beler și Isidor Mandler pentru care s-a plătit lei 135.000. Diferența necesităată a fost împrumutată. Cum pe acest loc erau trei odăițe, ele au fost transformate provizor în casă de rugăciune.

Lucrurile au continuat astfel până în anul 1927, când în casa societății fiind din nou 50.000 lei, Comitetul sub președinția d-lui I. Askenasy a decis să se pornească la clădirea unui local de sinagogă, propriu. Cum fondurile aceste erau insuficiente în vederea scopului urmărit, s-a recurs la o serie de serbări cari pe lângă diferite donațiuni colectate, au raportat suma de lei 230.000.

Clădirea a început și în ziua de 15 Maiu acelaș an, s-a pus piatra fundamentală.

Sinagoga, care a costat 400.000 lei, a fost inaugurată cu un fast deosebit în ziua de 11 Septembrie 1927.

În acelaș timp a fost terminată locuința intendentului, care a costat lei 40.000 lei.

În urma inițiativei doamnelor: Rașela Ianculovici, Riva Rapaport; Sima Keller, și Rebeca Krull cari au colectat suma de lei 30.000, sinagoga a fost înzestrată în anul 1928, cu un «Uron Kodeș» nou. Acesta a fost inaugurat în ziua de 24 Iunie acelaș an.

Sinagoga numără 100 enoriași și se află pe strada Daciei 2³⁶.

Gabaimi: M. Schwartz și B. P. Keller.

Sinagoga Aghidas Achem – Schewas Achem – Înfrățirea

Datează din anul 1884, cu numele de sinagoga Aghidas Achem - «Înfrățirea». Locul pe care se află clădită sinagoga a fost donat de defuncții Melech și Rifca Goldenberg, în vederea clădirei unei sinagogi. Ridicarea clădirei se datorează d-lor: Oiezer Schapira, Haim Winterfeld, M. Schapira, Zamvel Kessler, Ițic Rosenștein, Moritz Wexler, cari lansând liste de subscripțiuni au reușit să strângă fondul necesar clădirei sinagogei.

În anul 1910, luna Martie, comitetul sinagogei a luat deciziunea de a fonda o societate cu acelaș nume, cu scopul de ajutor reciproc.

Enoriașii sinagogei aderând la idee, societatea luă imediat ființă.

³⁵ *Pinkas* sau *pinkes* desemnează un catastif.

³⁶ Stradă ce era perpendiculară pe Dogăriei.

În anul 1925, sinagoga fu în întregime reclădită spre a putea corespunde numărului mereu mai mare de enoriași. Reclădirea s-a făcut din fonduri proprii și a costat lei 500.000.

În luna August a anului 1929, d-l Șmil Kaufman înzestră sinagoga cu instalația de gaz aerian.

Sinagoga numără 130 enoriași și se află situată în piața Victoriei 11.

Gabaimi: Sender Maer, Leon Winterfeld.

Templul Coral

Încă în anul 1863, pe când președinte al Hawirei Kadișa era Rafael Flachs, azi decedat, acesta împreună cu Mordhe Pineles, Abel Rapaport, și dr. Ellenboghen, au luat hotărârea de a clădi un Templu modern. Aceasta cu atât mai mult că Sinagoga mare, unde-și făceau rugăciunile frunțașii orașului a fost devastată în anul 1859, cu ocazia pogromului deslănțuit. Și atunci acești evrei, în mare parte, făceau rugăciuni de sărbători într-o sinagogă improvizată în localul hotelului Zucker, din strada Fraternității.

Ideea fu primită cu entuziasm de evreei din localitate, astfel că imediat fu ales un comitet de acțiune compus din: I. Rottenberg, Abel Rapaport, Marcu Thal, Isac Lobel, dr. Ellenboghen, H. M. Pineles, Marcu Schein, Rafail Flachs și Sigmund Rottenberg, azi decedați, comitet care se pune imediat pe lucru. Prin vânzarea anticipată a jețurilor s-a reușit să se strângă un fond de 1.200 de galbeni, care a servit pentru cumpărarea unui teren pe strada Cuza Vodă (atunci Mihail Bravul) pe numele Abel Rapaport, teren pe care se află acum Templul Coral.

După un timp s-a mai strâns încă 1.000 galbeni, din cari bani s-au cumpărat materialele necesare pentru construirea templului.

Odată terenul și materialele cumpărate, s-a făcut planul clădirei, plan aprobat de consiliul tehnic din București și arhitectul orașului, după care s-a cerut primăriei locale, autorizațiunea necesară. Consiliul comunal a refuzat să dea autorizațiunea pe motivul că locul în chestie, n-are distanța de 150 stânjani³⁷ de cea mai apropiată biserică, în speță Vovidenia.

Comitetul a făcut diferite intervențiuni la minister, corpurile legiuitoare, una personală a d-rului Flachs la Lascăr Catargiu, prim ministru, dar fără nici un rezultat. Primul ministru a arătat că nu poate anula decisiunea unui consiliu comunal. Cum materialul cumpărat a început să se deterioreze, s-a decis vânzarea lui și din banii rezultați să se cumpere bonuri.

Deabea în anul 1880, pe când primar era Costache Vârlan, Rafael Flachs convoacă o adunare, spre a se examina ce este de făcut cu privire la clădirea templului. În acea adunare s-a ales un comitet format din d-nii: M. Schmierer, R.

³⁷ Mai puțin de 350 metri. În Moldova, 1 stânjani = 2,230 metri.

Flachs, Isidor Rubinstein, I. Chatiner, A. Grunspan, M. Krochmal, D. Schwalb, E. Weissenberg și M. Fliegelman, comitet care avea misiunea de a interveni la autorități spre a căpăta autorizațiunea necesară.

Cu mare greutate, autorizațiunea fu acordată. Bani nu erau decât 10.476 lei s-a continuat cu vânzarea anticipată a jețurilor, cari au fost fixate la 1.200 lei cl. I-a; 750 lei cl. II-a; 450 lei cl. III-a și 8.000 un jeț de onoare. Din sumele realizate s-a început construcția templului. Între timp Abel Rapaport, pe numele căruia era cumpărat terenul, încetă din viață. S-a intervenit atunci la moștenitorul său spre a trece dreptul de proprietate a locului, asupra templului. Formele fură făcute și prin actul No. 411 din 14 Aprilie 1882 templul deveni proprietarul terenului.

În Septembrie 1881 ministerul a aprobat statutele societății templului, prin adresa No. 13.753.

Construcția avansă. În anul 1882, fondurile fură însă cheltuite, alte noi nu se iviră, și societatea templului se văzu silită să suspende lucrările. Defunctul Rafael Flachs spre a intra în posesia fondurilor necesare terminării templului se gândi să înființeze o loterie. În acest sens ceru ministrului autorizația necesară, care fu refuzată de 4 ori, ca apoi a 5-a oară, când s-a votat legea loteriilor, de binefacere, ea să fie acordată în ziua de 27 Maiu 1883, sub No. 3.988. Loteria dura 18 luni și a raportat un câștig net de lei 21.873. Mai contribuira d-nii Isac Lobel cu 10.000 lei, L. Mendl cu 5.000 lei, etc. Construcția fu reluată, iar la 25 August 1885 templul fu inaugurat în prezența d-lui dr. Gaster din București, care a ținut discursul de inaugurare și a unui public numeros format din reprezentanții tuturor instituțiilor evreești din localitate.

Construcția templului a costat lei 137.039.

În prima zi de Roș-Hașana³⁸, care căzu în ziua de 19 August, se oficiază în Templul Coral primul serviciu divin.

În ziua de 11 August 1885, Rafael Flachs fu numit președinte de onoare al Templului, cu care ocaziune societatea îi oferi pentru munca depusă, drept mulțumire două jețuri de onoare, pe vecie, pentru d-sa și soția d-sale.

Templul Coral este condus de următorul comitet: președinte: Iosef Ornstein; vice președinte: Salo Weissenberg; secretar general: av. Jean Flax; casier: Isac Roman; consilieri: H. L. Goldstein, I. Babad, Barasch, Alfred Rubinstein; censor: S. Ratban.

Sinagoga Fraternală a Croitorilor israeliți din Galați

În anul 1898, după ce soc. «Bresla Croitorilor» s-a contopit cu soc. «Schneider Gesellen» a fost clădită sinagoga, pe locul unde dela 1826 și până la 1894, se afla sinagoga «Șnaderișe șil».

³⁸ Anul nou evreiesc.

Ca fondatori ai sinagogei figurează persoane din comitetele societăților «Bresla Croitorilor» și «Schneider Gesellen».

De fapt, propunerea de contopire fu făcută în anul 1897, Martie 15, propunere care debea la 25 Martie fu admisă principal, astfel, că la 1 Iunie 1897, s-a ales o comisiune din 7 persoane, comisiune însărcinată cu supravegherea construcției, și care avea totodată puteri nelimitate în această direcțiune.

Soc. «Bresla Croitorilor» a contribuit la construirea templului, cu locul și averea sa; soc. «Schneider Gesellen» cu lei 400 și 27.000 cărămizi, iar restul sumelor cu fost strânse, astfel cum s-a decis și anume: a) fiecare lucrător croitor este obligat să dea 2 % din venitul muncii sale, în folosul templului; b) o taxă de 10 % pe care o percepeau patronii ceainăriilor dela băutorii de ceai, evrei; c) o taxă de 5 % idem dela cârciumi, ai căror patroni erau evrei. Clienții ceainăriilor și cârciumelor cari au admis bucuros aceasta, eliberau clienților un bon pentru cota respectivă, bon pe care clientul îl depunea în cutii sigilate, anume puse de societate, în aceste localuri. În fiecare săptămână, delegați de ai societății, deșertau cutiile, iar contravaloarea bonurilor erau achitate pe loc de patronul respectiv.

Sinagoga a fost terminată în anul 1898.

În anul 1920, în ședința societății dela 8 Maiu, se decide clădirea unei galerii noi, pentru doamne. În acest scop se formează o comisiune compusă din d-nii: Avram Horn, J. Solomonovici, M. Rosenfeld, Aron Goldenberg, comisiune însărcinată să strângă, numai dela membri societății, fondurile necesare, construcției; și o comisiune de construcție formată din d-nii: A. Horchower, H. Gros, H. Silberstein, Leon Ungar, P. Glueckman. Galeriile fură terminate în ziua de 3 Septembrie acelaș an, zi în care avu loc și inaugurarea lor.

Construcția Sinagogei a costat 1.139.000 lei. Sinagoga care numără 150 enoriași are sediul pe strada Marcu Aureliu³⁹.

Gabaimi: Moise Rosenfeld, Avram Horn.

Sinagoga Oeil Nou

În anul 1921, comitetul societății «Oeil Nou» a cumpărat locul din strada Principesa Maria 49-51, dela d-l Șae Hopen pe care a plătit lei 2.000, în vederea clădirei unei sinagogi. În casa societății se aflau lei 30.000, iar clădirea necesita un milion. Restul sumei a fost strâns din donațiuni, cotizațiunile membrilor, etc., și în toamna anului 1922, clădirea începu sub conducerea următorului comitet: președinte de onoare, Simon Rotenberg; membri de onoare: B. Gottesman, Mihel Raifman, Al. Dinerman, Șae Oppen, iar comitetul de construcție d-nii: Leon Ornstein, președinte; Zaharia Weiss și Herman Schwartz, vice președinți; Heinrich

³⁹ Inițial numită Podul de Piatră, apoi strada Marcu Aureliu. Lega strada Brașovenilor de Vadul Sacalelor.

Herșcovici, controlor; Moritz Schwartz, casier general; Solomon Graubart: secretar general; iar consilieri d-nii Șmil Silberman, Aron Marcovici, Daniel Pincovici, S. Davidsohn, Avram Grünfeld, Meier Iancovici, Samy Zeigherman, Avram Walman, B. Buholtz, M. Weisman, Max Goldstein, Iancu Ornstein, A. M. Grünfeld, David Eizic. Sinagoga fu terminată în primăvara anului 1923.

În anul 1927 sinagoga a fost mistuită de un incendiu, iar în cursul anului viitor, fu reclădită.

Sediul str. Principesa Maria 49-51. Enoriași: 300.

Gabaimi: S. Silberman și Iancu Herșcovici.

Sinagoga Mare

A fost înființată în anul 1780, strada Podul de Piatră (azi Marcu Aureliu) și era compusă din două odăi și un coridor lung.

În acest local fu instalat și sediul Comunității⁴⁰.

După câțva timp, se instalează în curtea sinagogei o «Mikwe⁴¹» care primea apă direct dela izvor. Faptul este explicabil întrucât în spatele sinagogei, unde se află acum hala de pește, până spre Vadul Roșca era o râpă, care ducea până la Dunăre.

Strada Marcu Aureliu se numea Podul de Piatră, pentru că un pod de piatră era instalat spre a permite trecerea dintr-o parte în cealaltă străzi. Mikwa se afla pe locul unde astăzi este puleș-ul⁴² sinagogei mari. Deasupra mikwei propriu zisă era o baie de aburi, iar intrarea la mikwe se făcea pe 50 trepte, cari în anul 1813 când mikwa fu restaurată, fură ridicate din marmoră.

Mikwa era o construcție arhitectonică foarte interesantă și semăna mult cu celebra mikwe de Homburg⁴³, după al cărei plan, se pare, că a fost construită.

La Sinagoga Mare își făceau rugăciunile fruntașii evreilor din oraș.

În anul 1829, sinagoga a avut de suportat un proces de revendicare a locului, proces care fu câștigat de enoriașii acestei sinagogei.

În zilele de Crăciun ale anului 1846 s-au petrecut o serie de excese împotriva evreilor. Sinagoga Mare suferi și ea. Geamurile îi fură sparte iar sulurile rupte și apoi arse.

În anul 1850 Sinagoga Mare care ajunsese mult prea insuficientă, din inițiativa enoriașilor: M. Schein, M. Thal, Leibiș Cahane, M. Schmierer, Iosif Baraș și Avram Keiner, fu ridicată din temelii, astfel cum se găsește azi. Cu această ocaziune, mikwa cu toată instalația ei fu astupată, iar deasupra fu ridicat puleș-ul actual al sinagogei.

⁴⁰ Se referă la Epitropia Comunității israelite din Galați

⁴¹ Baie rituală.

⁴² Unde se practica circumcizia.

⁴³ Hamburg.

În primele zile ale paștelui evreiesc, Marți 9 și Miercuri 10 Aprilie 1859 o nouă prigoană antisemită se deslănțui. Sinagoga Mare suferi în primul rând. Devastată aproape în întregime, sulurile sfinte scoase în stradă și rupte, ferestrele sparte, ea un scurt timp numai putea fi vizitată de enoriași cari își făceau rugăciunile în case particulare.

În luna Octombrie 1867 o nouă prigoană antisemită, făcu Sinagoga Mare să ia iarăș contact cu furia huliganilor.

Sinagoga după toate aceste incursiuni suferi reparațiunile de rigoare.

Astăzi Sinagoga Mare este condusă de un comitet compus din d-nii: Nathan Kleiner, președinte; I. M: Schaechter, vice președinte; Iosif Herș Jurisi, secretar general; Șulim Schaechter casier; Gustav Weinrauch, Simon Tenenbaum, F. Moroșanu, S. Braverman, Herș Grinberg și Isidor Kleiner, consilieri.

Gabaimi: I. M. Schechter și Herș Grinberg. Enoriași 330.

Dintre sinagogile deschise de Comunitate și care funcționau la jumătatea perioadei interbelice, cele mai reprezentative locașuri de cult evreiesc din Galați au fost Templul Coral și Templul societății meseriașilor israeliți. Din păcate, clădirea Templului Coral s-a prăbușit la marele cutremur din 9/10 noiembrie 1940⁴⁴ și, datorită vicisitudinilor istoriei, nu a mai putut fi refăcută. Cel de al doilea – Templul societății meseriașilor israeliți – este singura sinagogă care a rezistat în Galați zilelor noastre. Toate celelalte s-au dărâmat sau au fost demolate, fie în urma distrugerii orașului în timpul celui de-al doilea război mondial, fie prin resistemizarea urbană din perioada comunistă. Soarta tragică a sinagogilor evreiești s-a datorat și migrației masive a populației israelite din urbea gălățeană după al doilea război mondial, în prezent comunitatea numărând, după ultimele date avute la dispoziție, în jurul a 140 de persoane.

⁴⁴ Paul Păltănea, *op. cit.*, ediția a II-a, vol. II, p. 214.